

5. Рочикашвили Л. М. Функционально-семантические и прагматические аспекты высказываний с присоединенной вопросительной частью : автореф. дис на соискание учен. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 „Германские языки” / Л. М. Рочикашвили. – Л., 1990. – 16 с.
6. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2006. – 716 с.
7. Шевченко И. С. Сегментированные вопросы в современном английском языке (структурно-коммуникативный анализ) : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 „Германские языки” / И. С. Шевченко. – Одесса, 1988. – 16 с.
8. Bublitz W. Tag Questions, Transformational Grammar and Pragmatics / W. Bublitz // Papers and Studies in Contrastive Linguistics. – Poznan : Adam Mickiewicz University, 1979. – P. 5–23.
9. Eastwood J. Oxford Guide to English Grammar / J. Eastwood. – Oxford : OUP, 1995. – 446 p.
10. Hoffman S. Tag Questions in Early and Late Modern English : Historical Description and Theoretical Implication / S. Hoffman. – Journal of English Linguistic. – 2006. – Vol. 17, № 2. – P. 35–55.
11. Holmes J. The Functions of Tag Questions / J. Holmes // English Language Research Journal. – 1982. – Vol. 3. – P. 40–65.
12. Reese B. Prosody and the Interpretation of Tag Questions / B. Reese, N. Asher // Proceedings of Sinn und Bedeutung 11. – Barcelona : Universitat Pompeu Fabra, 2005. – P. 448–462.

М.С. Козолуп (Львів)

ЛІНГВО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ТЕМПОРАЛЬНОЇ СЕМАНТИКИ В ТЕКСТАХ АНГЛОМОВНИХ ІНТЕРНЕТ-НОВИН

Розглянуто мовні засоби вираження часових відношень у текстах англomовних Інтернет-новин. Досліджено особливості форм реалізації категорії часу, пов'язані зі специфікою медійних жанрів.

Ключові слова: *Інтернет-новини, медіатекст, темпоральність, дейксис.*

Rассмотрены языковые средства выражения временных отношений в текстах англоязычных Интернет-новостей. Исследованы особенности форм реализации категории времени, связанные со спецификой медийных жанров.

Ключевые слова: *Интернет-новости, медиатекст, темпоральность, дейксис.*

The article regards linguistic means of temporal relations expression in English web news texts. Specific forms of realization of the category of time determined by media genres peculiarities have been analyzed.

Key words: *Internet news, media text, temporality, deixis.*

Поняття часу займає одне із фундаментальних місць у системі знань людини про довколишній світ і являє собою базову онтологічну категорію [3, с. 16]. Час виступає об'єктом дослідження багатьох наук, зокрема, розрізняємо фізичний, філософський та лінгвістичний аспекти категорії часу. Лінгвістичний аспект підпорядкований фізичному та філософському, оскільки зміст останніх описується з допомогою мови. Лінгвістичний час – темпоральність – є сукупністю способів вираження засобами мови сутності фізичного та філософського аспектів категорії часу [6, с. 111–112]. **Проблеми мовної темпоральності** під різним кутом зору та в межах різноманітних лінгвістичних парадигм досліджували як вітчизняні, так і зарубіжні учені, зокрема, А.І. Смирницький [11], Л.С. Бархударов [1], І.П. Іванова [8], М.М. Бахтін [2], З.Я. Тураєва [12; 13], А.В. Бондарко [4], Є.В. Бондаренко [3], О. Есперсен [7], Дж. Лайонз [15], Дж. Несфільд [16] та ін. Внесок цих дослідників у розвиток мовознавства дуже вагомий, однак окремі питання ще залишаються недостатньо розкритими, наприклад, мовна реалізація категорії часу в текстах різних жанрів та функціональних стилів, зокрібно в інформаційних медійних текстах. **Мета** даної праці – розглянути жанрово-стилістичні особливості реалізації часових відношень в англomовних текстах Інтернет-новин (ІН) у контексті хронотопу цього типу текстів. **Об'єктом** аналізу послужили тексти інформаційних повідомлень, опубліковані на вебсторінках британської корпорації новин BBC News, американської інформаційної служби CNN та Інтернет-порталу Yahoo News за період з 1-го лютого по 1-ше березня 2012 року.

Аналіз джерел. Час і простір є основними умовами і формами існування як об'єктивної реальності, так і людської свідомості. Це два суттєві фактори, які забезпечують цілісність буття та взаємозв'язок предметів і суб'єктів, подій та їх послідовності. Створення й подальше впорядкування часово-просторового каркаса, що „замикає у собі межі світу“ є першим кроком на шляху до побудови картини світу [10, с. 61]. Концепти „ЧАС” та „ПРОСТІР” – серед основних складових концептуальної картини світу. Останню розуміємо як систему концептів у свідомості людей, яка, з одного боку, конструює у вигляді структурованого знання глобальний образ світу, а з іншого – може бути реалізованою у вербальних формах [3, с. 25]. На рівні тексту взаємозв'язок часових та просторових відношень реалізується у категорії хронотопу. На думку М.М. Бахтіна, хронотоп є однією із жанротворчих категорій. „Жанр і жанрові різновиди визначаються саме хронотопом” [2, с. 234]. Учений також вважав, що провідна роль у хронотопі належить часу.

Розглядаючи темпоральну структуру тексту ми, слідом за дослідницею З.Я. Тураєвою, розумітимемо її як систему відношень, що зв'язують мовні елементи, включені в передачу часових відношень і об'єднані між собою функціональною та семантичною цілісністю [13, с. 26]. Темпоральність відображає мовну інтерпретацію сприйняття людиною часу позначуваних ситуацій відносно моменту мовлення чи іншої вихідної точки відліку і передбачає семантичне членування на одночасність (теперішнє), попередність (минуле) та наступність (майбутнє) [4, с. 473]. Будь-яке висловлювання містить у собі подвійне співвіднесення із дійсністю. З одного боку, реальні висловлювання досить однозначно співвіднесені з моментом мовлення, з іншого боку, події, про які повідомляють, співвідносяться з певним об'єктивним простором та часом [9, с. 110]. У текстах різних стилів точка відліку часу та його співвіднесеність з екстралінгвістичною дійсністю різні. Відмінності у темпоральній структурі та часовій співвіднесеності із світом реалій зачіпають онтологічний статус тексту, особливості створюваної у ньому гносеологічної ситуації та характер використовуваних мовних засобів [13, с. 26]. Комунікативне завдання акту мовленнєвої діяльності та умови його здійснення чинять значний вплив на способи позначення часових відношень [5, с. 126]. Суб'єкт, адресат та мета комунікації створюють прагматичну ситуацію породження тексту певного типу поряд із такими компонентами як об'єкт (зміст) комунікації та суб'єктно-адресатні відношення. У контексті останніх набуває значення категорія точки зору або перспективи адресанта, яка складає центр орієнтації усього повідомлення. Погляд автора висловлювання або тексту, його перспектива у певних предметно-просторово-часових координатах набуває мовного вираження. Адресату для адекватного сприйняття повідомлення необхідно не лише ідентифікувати семантичні компоненти та синтаксичні структури висловлювання, але й реконструювати перспективу мовця, визначити так зване дейктичне прикріплення змісту висловлювання [14, с. 154].

Характерною рисою жанру новин є їхня оперативність. Якщо у просторовій площині учасники комунікативного акту: адресант (автор повідомлення або інформаційне агентство), об'єкт (подія) та адресат (користувачі Інтернету) достатньо дистанційовані один від одного, то в часовому полі вони максимально наближені. Різниця у часі між фактичною подією, створенням про неї повідомлення та прочитанням його адресатом настільки мала, що нею можна знехтувати. Таким чином, темпоральний центр повідомлення ІН знаходиться у сфері когнітивного теперішнього реципієнта.

Результати дослідження. Аналізуючи темпоральну структуру текстів англomовних ІН, звернемося до поняття функціонально семантичного поля (ФСП), що проявляється у двосторонній єдності темпоральної семантики і системи різнорівневих засобів її вираження у мові [4, с. 483] На думку А.В. Бондарко, ядро ФСП темпоральності утворює *граматична категорія часу* [4, с. 484]. Остання насамперед асоціюється з дієсловом та його видo-часовими формами. Питання співвідношення часу та виду особливо актуальне для англійської мови. У цій мові категорію виду неможливо розглядати у відриві від категорії часу, адже в будь-якій часовій формі дієслова (tense) закладено компоненти семантики темпоральності і аспектуальності. Проведений аналіз текстів ІН показав, що видo-часові форми дієслова справді є найпоширенішим засобом реалізації темпоральності – практично у 100 % речень (окрім деяких заголовків) темпоральну прикріпленість виражає присудок у тій чи іншій видo-часовій формі. Серед останніх переважають форми: *past simple* (49 %), *present simple* (31 %), *present perfect* (8,5 %), *future simple* (4,5 %) та *present continuous* (3,7 %). Значно рідше вживаються такі видo-часові форми, як *future-in-the-past* (1,6 %, зафіксовано лише в непрямій мові), *past perfect* (0,7 %), *past*

continuous (0,5 %), інші форми (<1 %). Нами було зауважено, що варіативність у вживанні видо-часових форм дієслова може визначатися тематикою повідомлення. Так, у новинах політики, бізнесу, світських хроніках минулі часові форми переважають над теперішніми. Натомість, у новинах науки теперішні форми вживаються значно частіше: 60 % *present simple* проти 27 % *past simple*. Це, очевидно, пояснюється тим, що в останніх не лише подається перелік подій, але й роз'яснюються певні явища та закони природи, щоб полегшити розуміння інформації пересічному читачеві.

Окрім видо-часових форм дієслова, існує ціла низка **морфологічних та синтаксичних засобів вираження часової референції**, які відносять до ближньої периферії ФСП темпоральності [4, с. 486]. Ці засоби переважно передають значення попередності, одночасності або наступності відносно дії, вираженої предикатом у відповідній часовій формі. Серед них спостерігаємо дієприкметники теперішнього та минулого часів (*participle I and II*), різні форми інфінітива та інфінітивні конструкції, герундій та конструкції з ним. До цієї групи також включаємо так звані альтернативні засоби вираження минулого та майбутнього (*alternative past, alternative future*). Аналіз текстів Інтернет-новин показав такі результати:

1. Значення **наступності** в більшості випадків виражається формою *indefinite infinitive*: (а) у позиції додатка до присудка речення: *The BBC contacted several key rights holder representatives ... - all of which declined to comment*; (б) у функції обставини мети: *Greece needs the bailout to make its next repayment on its huge sovereign debt*; (в) у ролі означення: *There is still one way for him to potentially avoid prison and political ruin*; (г) у сполученні з модальними дієсловами чи їх синонімами: *Greece's political leaders must pledge that they will continue to implement the measures*; (д) у лексико-граматичних конструкціях альтернативного майбутнього (*be going to; be due to; be supposed to; etc.*): *A debate is due to take place in June*.

2. Значення **одночасності** окремих чи кратних дій із дією чи станом, вираженими присудком, реалізується з допомогою: (а) дієприкметників теперішнього часу: *Speaking before the vote, Prime Minister Lucas Papademos called for calm*; (б) дієприкметників минулого часу: *Later, dressed in black and with a simple piano accompaniment, singer Jennifer Hudson gave a moving rendition of the same song*; (в) неозначеної форми герундія: *Scientists have shown how some cells can repel attacks from HIV by starving the virus of the building blocks of life*; (г) неозначеної форми інфінітива: *Zardari is allowed under the Constitution to grant pardons*.

3. Значення **попередності** реалізується з допомогою: (а) дієприкметників минулого часу: *A study, published in Nature Immunology, showed how some parts of the immune system destroy their own raw materials, stopping HIV*; (б) неозначеної форми герундія: *The audience then gave a standing ovation after watching a clip of her hit I Will Always Love You*; (в) перфектної форми герундія: *Zardari refused to reinstate Chaudry for many months..., despite having promised to do so*; (г) перфектної форми інфінітива: *At least 80,000 people were reported to have joined demonstrations in Athens*.

4. У поодиноких випадках було зафіксовано вживання лексико-граматичної конструкції *would + bare infinitive* для вираження минулого: *„Gone are the days when workers would sacrifice,” Gilani said....*

5. Дієприкметники минулого часу вживаються в ролі самостійного повноцінного предиката в заголовках Інтернет-новин: *Pakistan PM Yousuf Raza Gilani charged with contempt*. *Scientists puzzled by region outside solar system*.

Деяким неособовим формам дієслова властива певна полісемія щодо вираження часової референції. Конкретна реалізація тих чи інших часових відношень визначається контекстом або поєднанням цих форм із певними лексичними темпоральними маркерами: *Meanwhile, Houston's 18-year-old daughter Bobbi has been released from hospital after being treated for stress and anxiety following her mother's death*.

Лексичні засоби вираження темпоральності можуть виконувати дві функції: локалізувати події у часі або реалізувати відношення часового порядку на рівні окремих висловлювань чи цілого тексту. Локалізація у часі може бути абсолютною, коли есплікується відношення дії до реального об'єктивного часу (є вказівка на рік, число, місяць, годину), та відносною, тобто орієнтованою на дейктичний центр повідомлення. Дейктичним центром розглянутих нами інформаційних повідомлень переважно виступає метатекстовий елемент – фраза над заголовком тексту, де вказано час створення повідомлення, наприклад: *„13 February 2012 Last updated at 07:24 GMT”*. Такі елементи, власне, і є основним **засобом вираження локалізації подій у**

об'єктивному часу. В основному тексті повідомлень подібні засоби зустрічаються рідко, переважно в текстах, де подається історичний фон описуваної події: „*A Swiss court convicted them in absentia in 2003 of laundering millions of dollars*”.

Засобами відносної часової локалізації у проаналізованих текстах виступають: словосполучення іменників з прийменниками: *on Sunday, before the show*; іменників із прикметниками часу: *next month, former prime minister*; іменників із вказівними займенниками: *that night*; іменників з іменниками у присвійному відмінку: *Friday's protest*; прислівники часу: *now, today*; сполучення іменників із прислівниками часу: *two months ago*. У форматі текстів американської служби новин CNN зауважено характерну тенденцію до упуцнення прийменника часу в конструкціях з іменниками, що називають дні тижня: *Jean-Claude Juncker, the prime minister of Luxembourg and head of the Eurogroup, said Thursday that ...*

Серед **засобів вираження часової послідовності** дій у текстах ІН, окрім вищо-часових форм дієслова та конструкцій із дієприкметниками, інфінітивом та герундієм, розглянутих вище, можна виділити прислівники часу: *meanwhile, then*; словосполучення іменників із прислівниками часу: *a day earlier*; адвербіальні фрази: *at the same time*; складні речення зі сполучниками часу: *Friday's protest dispersed after youths smashed pavements* ... Останні трапляються в текстах ІН досить рідко.

Висновки. Медійні тексти, зокрема тексти ІН, мають низку жанрово-стилістичних ознак, які дуже чітко вирізняють їх серед інших типів текстів. Ці ознаки передусім детерміновані прагматичною установкою, функціональними та комунікативними стратегіями текстів інформаційних повідомлень, а також умовами реальної комунікації, включаючи комунікантів, предмет комунікації, та засоби комунікації. Вибір мовно-стилістичних засобів вираження різноманітних відношень, у тому числі темпоральних, визначається комунікативною функцією ІН, що є передусім інформативною, а також низкою таких ознак, як простота, доступність, однозначність, чіткість та нейтральність текстів, прагнення до мовної економії. Мультимедійні характеристики та гіпертекстова природа Інтернету як фактори впливу на вибір засобів реалізації різноманітних семантичних категорій заслуговують окремого дослідження.

Список літератури

1. Бархударов Л. С. Очерки по морфологии современного английского языка : учеб. пособие / Л. С. Бархударов. – М. : Высш. шк., 1975. – 156 с.
2. Бахтин М. М. Вопросы литературы и эстетики / М. М. Бахтин. – М. : Худож. лит., 1975. – 504 с.
3. Бондаренко Е. В. Время как лингвокогнитивный феномен в англоязычной картине мира : монография / Е. В. Бондаренко. – Х. : ХНУ имени В. Н. Каразина, 2009. – 377 с.
4. Бондарко А. В. Теория значения в системе функциональной грамматики: На материале русского языка / А. В. Бондарко. – М. : Языки славянской культуры, 2002. – 736 с.
5. Герасимов В. И. Некоторые особенности темпоральной характеристики текста / В. И. Герасимов // Аспекты общей и частной лингвистической теории текста. – М. : Наука, 1982. – 192 с.
6. Дешериева Т. И. Лингвистический аспект категории времени в его отношении к физическому и философскому аспектам / Т. И. Дешериева // Вопросы языкознания. – М. : Наука, 1975. – № 2. – С. 110 – 117.
7. Есперсен О. Философия грамматики / О. Есперсен. – М. : Иностран. лит., 1958. – 404 с.
8. Иванова И. П. Вид и время в современном английском языке / И. П. Иванова. – Л. : Изд-во Ленингр. ун-та, 1961. – 200 с.
9. Москальская О. И. Грамматика текста : учеб. пособие / О. И. Москальская. – М. : Высшая школа, 1981. – 183 с.
10. Серебренников Б. А. Роль человеческого фактора в языке: Язык и картина мира / Б. А. Серебренников, Е. С. Кубрякова, В. И. Поставалова и др. – М. : Наука, 1988. – 216 с.
11. Смирницкий А. И. Морфология английского языка / А. И. Смирницкий, под ред. В. В. Пасек. – М. : Иностран. лит., 1959. – 440 с.
12. Тураева З. Я. Категория времени. Время грамматическое и время художественное : учеб. пособие / З. Я. Тураева. – М. : Высшая школа, 1979. – 219 с.
13. Тураева З. Я. Темпоральная структура научных и художественных текстов / З. Я. Тураева // Функциональные стили. Лингвометодические аспекты : науч. сб. / под ред. М. Я. Цвиллинг. – М. : Наука, 1985. – С. 26–38.
14. Человеческий фактор в языке. Коммуникация. Модальность. Дейксис / под ред. Т. В. Булыгиной. – М. : Наука, 1992. – 280 с.
15. Lyons J. Linguistic Semantics: an Introduction / John Lyons. – Cambridge : Cambridge University Press, 1995. – 376 p.
16. Nesfield J. C. English grammar past and present / J. C. Nesfield – London : Macmillan and co., ltd, 1944 – 470 p.

Джерела ілюстративного матеріалу

1. BBC News [Electronic Resource]. – Access mode : www.bbc.co.uk/news/.
2. CNN News [Electronic Resource]. – Access mode : <http://edition.cnn.com/>.
3. Yahoo! News [Electronic Resource]. – Access mode : <http://news.yahoo.com/>.

М.О. Колодій (Львів)

КОНЦЕПТ У СТРУКТУРІ ЛІНГВОКОГНІТИВНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Досліджено концепт як одне з ключових лінгвістичних понять. Аналізуються різні підходи до визначення поняття „концепт”, розглядається роль концепту в формуванні національної концептосфери.

Ключові слова: концепт, концептосфера, фрейм, когнітивізм.

Исследован концепт как одно из ключевых лингвистических понятий. Анализируются различные подходы к определению понятия „концепт”, рассматривается роль концепта в формировании национальной концептосферы.

Ключевые слова: концепт, концептосфера, фрейм, когнитивизм.

The article deals with the research of the concept as one of the key linguistic notions. The analysis of different approaches to the determination of the notion “concept” is suggested. The role of the concept in the formation of the national conceptual sphere is discussed.

Key words: concept, conceptual sphere, frame, cognitivism.

Кореляція особистісної мовленнєвої діяльності комунікантів зумовлена багатьма чинниками: соціальними, психологічними, біологічними та лінгвістичними. Всі ці зовнішні та внутрішні чинники й інші реалії людського світу підпорядковуються нормам культури, носіями яких може бути тільки особистість як представник певного етнокультурного соціуму. Культура є детермінантою мовленнєвої поведінки людини, оскільки саме в її контексті формується лінгвістична комунікативна компетенція індивіда. Якщо раніше дослідження, які виконувались у рамках тріади: „мова – культура – мислення”, зосереджували увагу в основному на обговоренні питань про культурологічну співвіднесеність картин світу, про принципи мовної опосередкованості сприйняття і пізнання світу людиною, то в працях останніх років спостерігається інтерес до визначення закономірностей взаємодії мовних і психо- та біо-національних механізмів мовленнєвої поведінки. Знання людини про світ фіксуються у мовній формі. При цьому додаткове бачення світу здійснюється через вербальні образи та мовні моделі, які виступають як побічні джерела пізнання, розуміння реальності, вони доповнюють нашу картину знань. Саме через мовну картину світу реальність відбивається у свідомості людини, яка сприймає цю реальність крізь призму мовних і культурно-національних особливостей.

Зрозуміло, що знання людини про світ не зводяться лише до того, що відображають лексеми і граматичні категорії певної мови або навіть всіх існуючих мов. Мовні елементи відображають концепти, мовні засоби вираження зв'язків існують у концептуальній картині світу.

На сприйняття людиною світу велике значення має „включений у свідомість концептуальний каркас”, який вбирає як вербальні, так і невербальні концептуальні моделі. Кожна мова відтворює певний спосіб концептуалізації світу. Виражені в ній значення, за твердженням Ю. Апресяна, формують єдину систему поглядів, ніби своєрідну колективну філософію, яка стає обов'язковою для всіх носіїв мови [2, с. 43]. У міру здатності людини до умовиводів, і міру розвитку інструментальних методів дослідження в різних фундаментальних науках, спостерігався перехід людини від прямого споглядання природи і спостережень за нею до осмислення набутих знань. Людина описувала світ. У таких описах створювались нові концепти, їхня поява – це поява мовної аргументації, яка виникає внаслідок дискурсивної діяльності людини [3, с. 49].

Концепт – одне з ключових понять декількох дисциплін і напрямів дослідження, а саме: 1) лінгвістичної філософії, логічного аналізу природної мови (культурні концепти); 2) антропоцентричної етнолінгвістики (антропоцентричний підхід до вивчення значення); 3) лексичної та ситуативної семантики (семантичне тлумачення слів, речень, текстів за допомогою „понятійної метамови”); 4) соціолінгвістичного аналізу зміни ціннісних підходів до сприйняття понять у різноманітних історичних контекстах.